

XLF
630
66

NEDL TRANSFER

HN 54NA 5

HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

III

X 2.20

МОЙСЕЙ.

ІВАН ФРАНКО.

III

МОЙСЕЙ

ПОЕМА.

ЛЬВІВ, 1905.

НАКЛАДОМ АВТОРА.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

XLF 630.66

✓

74*1

Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожу,
Людським призирством, ніби струпом вкритий!

Твоїм будущим душу я трівожу,
Від сорому, який нащадків пізних
Палитиме, заснути я не можу.

Не вже тобі на таблицях залізних
Записано в сусідів бути гноєм,
Тяглом у поїздах їх бистроїздних?

Не вже по вік уділом буде твоїм
Укрита злість, облудлива покірність
Усякому, хто зрадою й розбоєм

Тебе скував і запряг на вірність?
Не вже тобі лиш не судилось діло,
Щоб виявило твоїх сил безмірність?

Не вже за дармо стільки серць горіло
До тебе найсвятійшою любовю,
Тобі офіруючи душу й тіло?

За дармо край твій весь политий кровю
Твоїх борців? Йому вже не пишуться
У красоті, свободі і здоровю?

За дармо в слові твому іскрять ся
І сила й м'яккість, дотеп і потуга
І все, чим може в гору дух підняти ся?

За дармо в пісні твоїй ллеть ся туга
І сьміх дзвінкий і жалощі кохання,
Надій і втіхи сьвітляная смуга?

О, ні! Не самі сльози і зітхання
Тобі судились! Вірю в силу духа
І в день воскресний твого повстання.

О, як би хвилю вдать, що слова слуха,
І слово вдать, що в хвилю ту блаженну
Вздоровлює й огнем живущим буха!

О, як би пісню вдать палку, вітхненну,
Що міліонн порива з собою,
Окрилює, веде на путь спасенну!

Як би!... Та нам, знесиленим журбою,
Роздертим сумнівами, битим стидом, —
Не нам тебе провадити до бою!

Та прийде час, і ти огнистим видом
Засьєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, впережеш ся Бескидом,

Покотиш Чорним Морем гомін волі,
І глянеш як хозяїн домовитий
По своїй хаті і по своїм полі.

Прийми-ж сей спів, хоч тугою повитий,
Та повний віри; хоч гіркий, та вільний;
Твоїй будущині задаток слізми злитий,

Твоєму генію мій скромний дар весільний.

Д. 20 липня 1905.

I.

Сорок літ проблукавши Мойсей
По арабській пустині
Наблизив ся з народом своїм
О межу к Палестині.

Тут піски ще й червоні як ржа
Голі скелі Моава,
Та за ними синіє Йордан
І діброви й мурава.

По моавських долинах марних
Ось Ізраїль кочує;
За ті голі верхи перейти
Він охоти не чує.

Під подертими шатрами спить
Кочовисько ледаче,
А воли та осли їх гризуть
Осети та бодяче.

Що чудовий обіцяний край,
Що смарагди й сафіри
Вже ось-ось за горою блистять, —
З них ніхто не йме віри.

Сорок літ говорив їм пророк
Так велично та гарно
Про обіцяну ту вітчину,
І все пусто та марно.

Сорок літ сафіровий Йордан
І долина пречудна
Їх манили й гонили, немов
Фата-моргана злудна.

І зневірився люд і сказав:
„Набрехали пророки!
У пустині нам жить і вмирать!
Чого ще ждять? І доки?“

І покинули ждять і бажать
І десь рвать ся в простори,
Слать гонців і самим визирать
Поза ржавії гори.

День за днем по моавських ярах,
Поки спека діймає,
У дрантивих наметах своїх
Весь Ізраїль дрімає.

Лиш жінки їх прядуть та печуть
В грани мясо козяче,
А воли та осли їх гризуть
Осети та бодяче.

Та дрібна дїтвора по степу
Дивні іграшки зводить:
То воює, мурує міста,
То городи городить.

І нераз напів сонні батьки
Головами хитають.

„Де набрались вони тих забав?“ —
Самі в себе питають.

„Адже в нас не видали тогб,
Не чували в пустині!
Чи пророцькі слова перейшли
В кров і душу дитині?“

II.

Лиш один з поміж сеї юрби
У шатрі не дрімає
І на крилах думок і журби
Поза гори літає.

Се Мойсей, позабутий пророк,
Се дідусь слабосилий,
Що без роду, без стад і жінок
Сам стоїть край могили.

Все що мав у житю, він віддав
Для одної ідеї,
І горів і яснів і страждав
І трудив ся для неї.

Із неволі в Міцраїм свій люд
Вирвав він наче буря,
І на волю спровадив рабів
Із тіснин передмуря.

Як душа їх душі підіймавсь
Він тоді многі рази
До найвисших, піднебних висот
І вітхнення й екстази.

І на хвилях бурхливих їх душ
У дні проби і міри
Попадав він із ними нераз
У безодню зневіри.

Та тепер його голос зомлів
І погасло вітхніне,
І не слухає вже його слів
Молоде поколіне.

Ті слова про обіцяний край
Для їх слуху се казка,
Мясо стад їх і масло і сир,
Се найвисшая ласка.

Що з Міцраїм батьки і діди
Піднялись до походу,
На їх погляд се дурість і гріх
І руїна народу.

Серед них Авірон і Датан
Верховодять сьогодні;
На пророцькі слова їх одвіт:
„Наші кози голодні!“

І на поклик його у поход:
„Наші коні не куті“.
На обіцянки слави й побід:
„Там войовники люті“.

На принади нової землі:
„Нам і тут не погано“.
А на згадку про божий наказ:
„Замовчи ти, помано!“

Та коли загрозив їм пророк
Новим гнівом Єгови,
То йому наказав Авірон
Богохульні промови.

А на зборі Ізрайля синів,
Честь віддавши Ваалу,
Голосистий Датан перепер
Ось яку ухвалу:

„Хто пророка із себе вдає
І говорить без звязку,
І обіцює темній юрбі
Божий гнів або ласку, —

„Хто до бунту посьміє народ
Накликáти, до зміни,
І манити за гори, на-стріть
Кінцевої руїни, —

„Той на пострах безумцям усім
Між отсим поколінняем
Най опльований буде всіма
І побитий камінем“.

III.

Вечеріло. Поменшала вже
Цілоденная спека,
Над горою край неба палав,
Мов пожежа далека.

Наче дощ золотий із небес
Полила прохолода;
Починаєть ся рух у шатрах
Кочового народа.

Звільна, плавно ступаючи йдуть
Камяними стежками
Чорноокі Гебрейки бичем
З глиняними збанками —

Із збанками на головах, ген
Під скалу до криниці,
А в руках їх мішки шкіряні,
Щоб доїти ягниці.

Старші діти по голім степу
Наче зайчики грають,
В перегони біжать і кричать,
Або з луків стріляють.

Де-де чути квиліне з шатра
Або регіт дівочий;
Там хтось пісню заводить сумну,
Наче степ у тьмі ночий.

Та ось старші, батьки та діди
Із наметів виходять,
І по горах, по голім степу
Скрізь очима поводять:

Чи не видно ворожих їздців
Де за жовтим туманом?
Чи не котить де південний біс
Пісковим гураганом?

Ні, спокій! І розмови пішли
Ті звичайні, сусідські:
„Що раз менше в ягниць молока,
І ягнята ось-тіцькі!

„Навіть що, для ослиць не стає
Будякової паші!
Доведеть ся кудись кочувать
На пасовиська красші.

„Авірон радить край Мадіян,
А Датан іще далі.
А Мойсей? Той замовкне мабуть
По вчорашній ухвалі“.

А в тім в таборі гомін і рух,
Біганина і крики;
Із шатрів вибігає народ
І малий і великий.

Що таке? Чи де ворог іде?
Чи впав звір у тенета?
Ні, Мойсей! Глянь, Мойсей вихожа
Із свого намета.

Хоч літа його гнуть у каблук
Із турботами в парі,
То в очах його все щось горить,
Мов дві блискавці в хмарі.

Хоч волосє все біле як сніг
У старечій оздобі,
То стоять ще ті горді жмутки,
Як два роги на лобі.

Він іде на широкий майдан,
Де намет заповіта
Простяга свої штири роги
В штири сторони сьвіта.

В тім наметі є скриня важка
Вся укована з міді,
В ній Єгови накази лежать,
Знаки волі й побіди.

Та давно вже не входить ніхто
До намета сьвятого,
Його жах стереже день і ніч,
Мов собака порога.

Але камінь великий лежить
Край намета до сходу:
З того каменя звичай велить
Промовлять до народу.

На той камінь зіходить Мойсей —
І жахнули ся люде.
Та не вже-ж волі всіх на докір
Він пророчити буде?

І прийдець ся розбить, розтоптать
Як гнилюю колоду,
Кого наші батьки і діди
Звали батьком народу?

Ось між чільними вже Авірон
Червоніє з досади,
А середнім щось шепче Датан,
Лихий демон громади.

IV.

„Вчора ви, небожата мої,
Раду радили глупу;
Се хотів я сказати вам тепер
Замість першого вступу.

„Ухвалили печать наложити
На язик мій, на душу, —
Тож тепер вам усім в перекир
Говорити я мушу.

„Зрозумійте й зати́мте собі,
Ви, сліпців поколі́нє,
Що як зглушите душу живу,
Заговорить ка́міне.

„Вчора ви присягли ся свій слух
Затика́ть на промови
Не мої, не тих глиняних уст,
А самого Єгови.

„Бережіть ся, а то він до вас
Заговорить по свому,
Заговорить страшнійше сто раз,
Як в пустині рик грому.

„А від слів його гори дрожать
І земля подаєть ся,
Ваше серце як листє в огні
Зашкрумить і зовєть ся.

„Вчора ви прокляли всякий бунт —
І кляли його всує,
Бо напротив тих глупих проклять
Ваше серце бунтує.

„Бо в те серце Єгова вложив,
Наче квас в прісне тісто,
Творчі сили, — ті гнатимуть вас
У призначене місто.

„Вчора ви уважали спокій
Найблаженнійшим станом;
Та чи радив ся ум ваш при тім
З вашим Богом і Паном?

„Чи то він для спокою призвав
З міста Ур та з Гаррана
Авраама і племя його
На луги Канаана?

„Для спокою їх потім водив
По йорданським поділю?
Семилітнім їх голодом гнав
Аж над береги Нілю?

„Як би хтів вас в спокою держать,
Наче трупа у крипті,
То ви й доси як сірі воли
Гнули-б шиї в Єгипті.

„Тим то буду до вас говорить
Не від себе, а владно,
Щоб ви знали, що з Богом на прю
Виступать непорадно.

„Бо Єгови натягнений лук
І тетива напята,
І наложена стрілка на ній —
І то ви є стріла та.

„Як стріла вже намірена в ціль,
Наострена до бою,
Чи подоба стрілі говорить:
Я бажаю спокою?

„А що вчора ви тут присягли
На подобу жіноцтва
Більш не слухать обітниць моїх,
Ні погроз, ні пророцтва, —

„То навмисно про все те до вас
Побалакати хочу:
І обітницю дам, що прийде,
Погрожу й попророчу.

„І ви мусите слухать, хоч злість
Вбе вам жало студене.
Рад я знать, чия перша рука
Підійметь ся на мене!...”

V.

„Зарекли ся ви слухати слів
Про Єговину ласку,
Тож мов дітям безумним я вам
Розповім одну казку.

„Як зійшли ся колись дерева
На широкім роздолі.

„Обберімо собі короля
По своїй вольній волі.

„Щоб і захист нам з нього і честь,
І надія й підмога,
Щоб і пан наш він був і слуга,
І мета і дорога“.

„І сказали одні: „Вибирать —
На одно всі ми звані.
Най царює над нами во вік
Отой кедр на Ливані.

„І згодили ся всі дерева,
Стали кедра багати :
„Ти зійди з своїх гордих висот,
Йди до нас царювати“.

„І відмовив їм кедр і сказав :
„Ви чого забажали ?
Щоб покинув я сам ради вас
Свої гори і скали ?

„Щоб покинув я сам ради вас
Блиски сонця й свободу,
Бувши вольним — пустив ся служити
Збиранині народу ?

„Ви корону мені принесли ?
Що мені се за шана !
Я й без неї окраса землі
І корона Ливана“.

„І вернули ся всі дерева,
Стали пальму багати :
„Ти між нами ростеш, нам рідня,
Йди до нас царювати“.

„І сказала їм пальма: „Браті,
Що се вас закортіло?
Царювати й порядки робить,
Се моє хиба діло?

„Щоб між вами порядки робить,
Чиж я кинути в силі
Свої цвіти пахучі та свій
Плід — солодкі дактилі?

„Мало-б сонце даремно мій сок
Вигрівати що днини?
Мого плоду даремно шукать
Око звіря й людини?

„Хай царює хто хоче у вас,
Я на троні не сяду,
Я волю всім давать свою тїнь
І поживу й розраду“.

„І погнули ся всі дерева
Під думками важкими,
Що не хоче ні пальма ні кедр
Царювати над ними.

„Нумо рожу благать! Та вона
Всьому сьвітови гожа,
Без корони — цариця ростин,
Приподобниця божа.

„Нумо дуба благати! Та дуб
Мов хозяїн богатий,
Своїм гиллем, корінем і пнем,
Жолудьми все занятий.

„Нум березу благать! Та вона
Панна в білому шовку
Розпуска свої коси буйні,
Тужно хилить головку.

„І сказав хтось неначе на жарт
Оте слово діточе:
„Ще хиба би терна нам просить,
Може терен захоче“.

„І підхопили всі дерева
Се устами одними,
І взяли ся просити терна,
Щоб царем був над ними.

„Мовив терен: „Се добре вам хтось
Підповів таку раду,
Я на вашім престолі як стій
Без ваганя засяду.

„Я ні станом високий як кедр,
Ні як пальма вродливий,
І не буду як дуб самолюб,
Як береза тужливий.

„Здобуватиму поле для вас,
Хоч самому не треба,
І стелити ся буду в низу,
Ви-ж буяйте до неба.

„Боронитиму вступу до вас
Спижевими шпичками,
І скрашатиму всі пустирі
Молочними квітками.

„І служитиму зайцю гніздом,
Пристановищем птаху,
Щоб росли ви все краще, а я
Буду гинуть на шляху“.

VI.

У глибокім мовчаню сю річ
Вухом ловлять Гебреї...
„Се вам казка, — промовив Мойсей, —
Ось вам виклад до неї.

„Дерева, се народи землі,
А король у їх колі —
Божий вибранець, син і слуга
Господевої волі.

„Як народи Єгова создав
Мов літорослі в полю,
Заглядав всім у душу й читав
З неї кожного долю.

„Заглядав їм у душу, яка
Їх удача й причина,
І шукав, кого з них би собі
Обібрати за сина.

„І не взяв отих гордих, грімких,
Що бють в небо думками,
І підносять могутню п'яту
Над людськими карками.

„І не взяв богачів-дукачів,
Що всю землю пліндрують,
Людським злотом і потом собі
Домовини мурують.

„І не взяв красунів-джигунів,
Що на лірах брязкочуть,
І свій хист у мarmorі, в піснях
Віковічнити хочуть.

„Згордував усю славу, весь блиск
І земне пануванє,
І всі пахощі штук і усе
Книжкове мудруванє.

„І як терен посеред дерев
Непоказний на вроду
І не має він слави собі
Ані з цв'їту, ні з плоду, —

„Так і вибраний Богом народ
Між народами вбогий ;
Де пишнота і честь, там йому
За високі пороги.

„Між премудрими він не мудрець,
У війні не войовник,
У батьківщині своїй він гість
І всесвітній кочовник.

„Та поклав йому в душу свій скарб
Серцевідець Єгова,
Щоб він був мов сьвітило у тьмі,
Мов скарбник його слова.

„На безмежну мандрівку життя
Дав йому запомогу,
Заповіти й обіти свої,
Наче хліб на дорогу.

„Але заздрий Єгова наш Бог
І грізний і сердитий :
Те що він полюбив, най ніхто
Не посьміє любити !

„Тож на вибранця свого надів
Плащ своєї любови
Недоступний, колючий, немов
Колючки ті тернові.

„І зробив його острим, гризким,
Мов кропива жеруха,
Аби міг лише сам він вдихать
Аромат його духа.

„І посольство йому дав страшне
Під сімома печатьми,
Щоб в далеку будущину ніс,
Ненавиджений братами.

„Горе тому нездарі послу,
Що в ході задрімає,
Або божу зневаживши річ
І печать розломає!

„Вийме инший посольство страшне
Лінюхови з долоні,
Побіжить і осягне мету
І засьяє в короні.

„Та щасливий посол, що свій лист
Понесе скоро й вірно!
Дасть вінець йому царський Господь
І прославить безмірно.

„О Ізраїлю, ти той посол
І будущий цар світа!
Чом не тямиш посольства свого
І Його заповіта?

„Твоє царство не з сеї землі,
Не мірська твоя слава!
Але горе, як звабить тебе
Світова забава.

„Замість стати ся сілю землі,
Станеш попелом підлим;
Замість всім з'єднать ласку, ти сам
Станеш ласки негідним.

„Замість світ слобонити від мук
І роздору і жаху,
Будеш ти мов розчавлений черв,
Що здихає на шляху“.

VII.

І з'їдливо сказав Авірон:
„Мосціпане Мойсею,
Страх закрів і напудив ти нас
Приповісткою сею!

„Між народами бути терном!
За сю ласку велику
Справді варто в Єгові твоїм
Признавати владику.

„І послом його бути, се честь!
І в незнане будуще
Запечатані письма носить —
Се манить нас найдужче.

„Се як раз доля того осла,
Що завязані міхи
З хлібом носить, сам голод терпить,
Для чужої потіхи.

„Ще Гебреї з ума не зійшли,
Долі ліпшої варті,
І осягнуть, як честь віддадуть
І Ваалу й Астарті.

„Най Єгова собі там гримить
На скалистім Синаю, —
Нам Ваал дасть богацтва і власть
У великому краю.

„Най Єгові колючі терни
Будуть любі та гожі,
Нас Астарти рука поведе
Поміж мірти і рожі.

„Наш уділ Сенаар та Гарран,
А наш шлях до востоку,
А на захід у твій Канаан
Не поступимо й кроку.

„Все те ясне, не варто про се
І балакати далі.
Та от що нам з тобою зробить
По вчорашній ухвалі?

„Бить камінем руїну стару!
Шкода заходу й труду.
Дечим може ще він послужить
Ізраельському люду.

„Майстер він говорити казки,
Милянну пускать баньку,
Тож приставмо його до дітий
За громадськую няньку“.

Так сказав він, і регіт піднявсь,
А з тим реготом в парі
По народі йшов клекіт глухий,
Мов у градовій хмарі.

Та спокійно відмовив Мойсей:
„Так і будь, Авіроне!
Що повиснути має колись,
Те і в морі не втоне.

„Канаана тобі не видать,
І не йти до востоку;
З сього місця ні в перед ні в зад
Ти не зробиш і кроку.“

І мертвецька тиша залягла
На устах всього люда,
І жахнувсь Авірон і поблід
Сподіваючись чуда.

Але чуда нема! Авірон
В сьміх! А з сьміхом тим в парі.
По народі йшов клекіт глухий,
Як у градовій хмарі.

VIII.

І підняв ся завзятий Датан :
„Дармо грозиш, пророчиш !
Ось як я тобі правду скажу,
Може й слухать не схочеш.

„Признавайсь : не на теє ти вчивсь
У єгипетській школі,
Щоб дорісши кайдани кувать
Нашій чести і волі ?

„Признавайсь : не на те ти ходив
У єгипетську раду,
Щоб з мудрцями й жерцями кувать
На Ізраїля зраду ?

„Признавай ся : було там у них
Віщуване старинне,
Що від дуба й дванацяти гиль
Власть Єгипта загине ?

„Знали всі, Фараон і жерці,
Що той дуб і ті гилі,
Се Ізрайля дванацять колін
Розбуялих на Нілі.

„І жахались, що мимо всіх праць
І знущань і катовань
Той Ізраїль росте та росте,
Як та Нілева повінь.

„Знали всі: як в гебрейській сім'ї
Родить первенця мати,
То в єгипетській мусить в той день
Первородне вмирати.

„Та не знав ніхто ради на се,
Не придумав підмоги,
Тільки ти, перекинчик, упав
Фараону під ноги.

„І сказав: „Ти позволь їх мені
Повести у пустиню,
Я знесилю і висушу їх
І покірними вчиню“.

„І додержав ти слова, повів
Нас мов глупу отару
Фараону на втіху в піски,
Нам на горе і кару.

„Скільки люда в пустині лягло!
Ті піски і ті скали
Сотням тисяч Ізраїля синів
Домовиною стали!

„А тепер, коли з наших ватаг
Тільки жмінка лишилась
І Ізраїля сила грізна
По пісках розгубилась,

„Коли дух наш хоробрий упав
Мов нелітня дитина,
І завзяте помякло в душі
Наче мокрая глина, —

„Ти ведеш нас у сей Канаан,
Мов до вовчої ями.
Адже зверхником тут Фараон
Над усіми князями!

„Сеж безумство тиснути ся нам
Самохітно до пастки!
Чи нам тут воювать Єгиптян,
Чи просити їх ласки?“

„О Датане, — промовив Мойсей, —
Не жури ся, мій сину!
Канаана тобі не видать,
Не гнуть гордую спину.

„Ще одно повідаю тобі,
Небораче Датане:
При смерті тобі й пяди землі
Під ногами не стане“.

„Гей, Гебреї! — Датан закричав —
Ви-ж кляли ся Ваалу!
Чи-ж забули так скоро свою
Учорашню ухвалу?“

„За каміне! Він кпить собі з нас,
Так як кпив разів много.
Най загине він краще один,
Як ми всі через нього!“

„Най загине!“ — кругом загуло.
„І ось тут йому й а́міль!“
Тільки диво, ні одна рука
Не сягнула по камінь.

І Датан зміркував ся як стій.
„Забирай ся в тій хвили!
Щоб ми кровю твоєю під ніч
Своїх рук не сквернили!“

І юрба мов шалена ревла:
„Забирай ся ще нині!“
І лунав її рев, мов крутіж-
Гураган по долині.

ІХ.

Але ось підняв голос Мойсей
У розпалі гнівному,
Покотились слова по степу
Наче розкоти грому.

„Горе вам, нетямучі раби
На гордині котурні!
Бо ведуть вас неначе сліпих
Ошуканці і дурні.

„Горе вам, бунтівничі уми!
Від Єгипту почавши
Проти власного свого добра
Ви бунтуєтесь завше.

„Горе вам, непокірні, палкі,
Загорілі й уперті,
Тим упором мов клином самі
У нутрі ви роздерті.

„Як кропива ви руку жжете,
Що мов цвіт вас плекає;
Як бугай бодете пастуха,
Що вам паші шукає.

„Горе вам, що зробив вас Господь
Всього людства багаттем!
Бо найвисший сей дар буде ще
Вам найтяжшим прокляттям!

„Бо коли вас осьяє Господь
Ласки свої промінем,
Ви послів і пророків його
Побете все камінем.

„Кожду-ж крапельку крови тих слуг
І чад своїх найкрасших
Буде мстити Єгова на вас,
І на правнуках ваших.

„Буде бити і мучити вас,
Аж заплачете з болю,
І присягнете в горю чинить
Його праведну волю.

„Та як кара жорстока мине,
Знову карк ваш затвердне,
Черга злочинів, кар і жалю
Знов свій закрут оберне.

„Горе вам, що столітя цілі
Житимете в тій школі,
Поки навчитесь плавно читать
Книгу божої волі!

„Бачу образ ваш: в лісі пастух
З бука чиру надерши
У воді мочить, сушить, потім
Бє й толочить найперше,

„Поки губка та змякне як пух
І візьметь ся в ній сила
З під удару підхопити в мить
Яру іскру з кресила,

„Ти, Ізраїлю, чир той! Тебе
Так товктиме Єгова,
Поки змякнеш на губку й спіймеш
Іскру божого слова.

„Ти підеш до своєї мети
Як бидля в плуг нераде...
Горе тим, що Єгови кулак
На карки їх упаде!

„Ти далеко в минуле глядиш
І в будучі дороги,
Та на близькі терни та пеньки
Все збиватимеш ноги.

„Наче кінь той здичілий летиш
У безодню з розгону,
І колись за ярмо ще свою
Проміняєш корону.

„Стережись, щоб обітниць своїх
Не відкликав Єгова,
Щоб за впертість на тобі одним
Не зламав свого слова!

„І щоб він не покинув тебе
Всім народам для страху
Як розтоптану красу змію,
Що здихає на шляху!“

Похиливши ся слухали всі
Мовчазливі, понурі,
Лиш у грудях сопло щось глухе,
Наче подихи бурі.

Х.

Добігало вже сонце до гір
Величезне, червоне,
І було мов гербій і пливак,
Що знесилений тоне.

По безхмарому небі плила
Мелянхолія тьмяна,
І тремітло шакалів вите,
Мов болючая рана.

Затремтіло щось людське, м'яке
В старім серці пророка,
І понизила лет свій на мить
Його дума висока.

Чи-ж все будь йому кар вістуном
І погрозою в людях?
І мов хоре, голодне дитя
Щось захлипало в грудях.

„О Ізраїлю, як би ти знав,
Чого в серці тім повно!
Як би знав, як люблю я тебе!
Як люблю невимовно!

„Ти мій рід, ти дитина моя,
Ти вся честь моя й слава,
В тобі дух мій, майбутнє моє,
І краса і держава.

„Я-ж весь вік свій, весь труд тобі дав
У незломнім завзяту, —
Підеш ти у мандрівку століть
З мого духа печатю.

„Але ні, не самого себе
Я у тобі кохаю;
Все найкраще, найвище, що знав,
Я у тебе вкладаю.

„О Ізраїлю, не тям ти сього
Богохульного слова:
Я люблю тебе дужше, повнійш,
Ніж сам Бог наш Єгова.

„Міліони у нього дітий,
Всіх він гріє і росить, —
А у мене ти сам лиш, один,
І тебе мені досить.

„І коли з міліонів тебе
Вибрав він собі в слуги,
Я без вибору став твій слуга,
Лиш з любови і туги.

„І коли він для себе бере
Твою силу робочу,
Я, Ізрайлю, від тебе собі
Нічогосько не хочу.

„І коли він жадає кадил
І похвали й пошани,
Я від тебе невдячність прийму
І наруги і рани.

„Бо люблю я тебе не лише
За твою добру вдачу,
А й за хиби та злоби твої,
Хоч над ними і плачу.

„За ту впертість сліпую твою,
За ті гордощі духа,
Що зійшовши на глупий свій шлях,
Навіть Бога не слуха.

„За брехливість твого язика,
За широке сумліне,
Що держить ся земного добра,
Мов ціпкеє коріне.

„За безсоромність твоїх дочок,
За палке їх кохане,
І за мову й звичаї твої,
За твій сьміх і дихане.

„О Ізраїлю, чадо моє!
Жаль ся Богу Шаддаю!
Як люблю я безмірно тебе,
А про те покидаю.

„Бо вже близька година моя,
Та остання, незнана,
А я мушу, я мушу дійти
До межі Канаана.

„Так бажалось там з вами входить
Серед трубного грому!
Та смирив мене Бог, і вийти
Доведеть ся самому.

„Та хоч би край Йордана мені
Зараз трупом упасти,
Щоб в обіцянім краю лише
Старі кости покласти.

„Там я буду лежать і до гір
Сих моавських глядіти,
Аж за мною прийдете ви всі,
Як за мамою діти.

„І пошлю свою тугу до вас,
Хай за поли вас миче,
Як той пес, що на лови у степ
Пана свого кличе.

„І я знаю, ви рушите всі,
Наче повінь весною,
Та у славнім поході своїм
Не питайте за мною!

„Най наперед іде ваш похід,
Наче бистрії ріки!
О Ізраїлю, чадо моє,
Будь здоровий на віки!“

XI.

А як з табору вийшов у степ,
То ще гори горіли,
І манив пурпуровий їх шлях
До далекої ціли.

А ярами вже пільма лягла
І котила ся в доли;
В серці вигнанця плакало щось:
„Вже не верну ніколи!“

Ось гебрейська біжить дівтора,
Що по полю гуляла,
Окружила Мойсея, за плащ
І за руки чіпляла.

„Ах, дідусь! Ти куди йдеш під ніч?
Будь дідусеньку з нами!
Глянь, який збудували ми мур,
Які башти і брами!“

„Гарно діти, будуйте свій мур!
Та не час мені ждати;
Пограничний мур смерти й життя
Я іду оглядати“.

„Ой, дідусю! Поглянь, у яру
Скорпіона ми вбили!
А в тернині аж троє малих
Зайченяток зловили“.

„Добре, дітки! Вбивайте усіх
Скорпіонів ви сміло!
Хоч не праведне, але про те
Пожиточне се діло.

„А неправедне, бо й скорпіон
Жить у світі бажає,
А чиж винен він тому, що їдь
У хвості своїм має?

„Але зайчиків ви віднесіть
Там назад, де спіймали.
Адже-ж мама їх плаче! Про се
Ви хиба не гадали?

„Милосердними треба вам быть
Задля всього живого!
Бо жите, се клейнод, хиба-ж є
Що дорожше над нього?“

„Зачекай ще, дідусю, не йди!
Сядь у нашій громаді.
Оповідж нам пригоди свої!
Ми так слухати раді.

„Оповідж, як ти був молодим,
Скільки бачив ти дива,
Як стада́ свого тестя ти пас
На верхівях Хорива.

„Як ти корч той терновий уздрів,
Що горить, не згорає,
І як голос почув ти з корча,
Що аж жах пробирає“.

„Не пора тепер, діти, про се
Говорити широко.
Бачте, ніч вже тумани несе,
Гасне деннеє око.

„Та прийде колись час і для вас
В житевому пориві,
Появить ся вам куц огняний,
Як мені на Хориві.

„Стане сьвято в вас, мов у храму,
В той момент незабутній,
І озветь ся до вас із огню
Отой голос могутній:

„Здійми обув буденних турбот,
Прийди сюди сміло,
Бо я хочу послати тебе
На велике діло“.

„Не гасіте-ж сьвятого огню,
Щоб як поклик настане,
Ви могли щиросердно сказати:
„Я готовий, о Пане!“

Довго ще міркували дітки
Над пророцькою річу,
Коли сам він нечутно пішов
Ночи й пільмі на стрічу.

Довго висів і смуток і жаль
Над мовчущими дітьми,
Поки темний його сілюет
Щез зовсім серед пітьми.

XII.

„Обгорнула мене самота,
Як те море безкрає,
І мій дух мов вітрило її
Подих в себе вбирає.

„О, давно я знайомий, давно
З опікункою тою!
Увесь вік, чи в степах, чи з людьми
Я ходив самотою.

„Мов планета блудна я лечу
В таємничу безодню,
І один чую дотик іще —
Дивну руку Господню.

„Тихо скрізь і замовкли уста,
Запечатано слово,
Тільки ти на дні серця мого
Промовляєш, Єгово.

„Лиш тебе моє серце шука
У тужливім пориві:
Обізви ся до мене ще раз,
Як колись на Хориві!

„Ось я шлях довершив, що тоді
Ти вказав мені, батьку,
І знов сам перед тебе стаю,
Як був сам на початку.

„Сорок літ я трудив ся, навчав,
Весь заглиблений в тобі,
Щоб з рабів тих зробити народ
По твоїй уподобі.

„Сорок літ мов коваль я клепав
Їх серця і сумління,
І до того дійшов, що уйшов
Від їх кпин і каменя.

„Саме в пору, як нам би в землі
Обітованій стати!...
О Всезнавче, чи знав ти вперед
Про такі результати?

„І ворушить ся в серці грижа :
Може я тому винен ?
Може я заповіти твої
Не справляв як повинен ?

„О Єгово, я слізно моливсь :
Я слабий, я немова !
Кому іншому дай сей страшний
Маєстат свого слова !

„І ось сумнів у душу мені
Тисне жало студене...
О Всесильний, озви ся, чи ти
Задоволений з мене?“

Так ідучи молив ся Мойсей
У сердечному горі, —
Та мовчала пустиня німа,
Тихо моргали зорі.

ХІІІ.

Аж почув ся притишений сьміх
Край саміського боку,
Наче хтось біля нього ішов,
Хоч не чуть було кроку.

І почули ся тихі слова,
Мов сичане гадюки;
„Цвѣт безтямности плодить усе
Колючки лиш та муки.

„А як вийде самому той плід
Донести не спромога, —
То найкраще увесь свій тягар
Положити на Бога.“

МОЙСЕЙ.

„Хтось говорить! Чи в моім нутрі
Власне горе шалене,
Чи отут може демон який
Насьміхаєть ся з мене?“

ГОЛОС.

„Аж тепер усумнив ся в своє
Реформаторське діло?
Сорок літ ти був певний і вів
Хоч на сліпо та сьміло“.

МОЙСЕЙ.

„Хтось говорить! Чом чόло мое
Покриваєть ся потом?
Страшно? Ні! Та по серці се йде,
Мов розпаленим дротом“.

ГОЛОС.

„У гордині безмежній свій люд
Ти зіпхнув з його шляху,
Щоб зробить яким сам його хтїв, —
Чи не пізно для страху?“

МОЙСЕЙ.

„Хто ти, дивний? Не бачу тебе,
Та від себе не струшу!
Тільки чую, як зір твій мені
Все вгризаєть ся в душу“.

— 64 —

ГОЛОС.

„Чи так важно, хто я? Хто зумів
Наказать колись морю,
Тому важно не хто, але що,
І чи правду говорю!“

МОЙСЕЙ.

„Ні, не правда, що з гордоців я
Розпочав своє діло!
Тільки бачучи люд у ярмі
Моє серце боліло“.

ГОЛОС.

„Бо ти чув себе братом рабів,
І се стидом палило,
І захтів їх зробити таким,
Щоб тобі було мило“.

МОЙСЕЙ.

„Так, з низин тих мрачних і лячних
Я хотів їх підвести
Там, де сам став, до сьвітлих висот
І свободи і чести“.

ГОЛОС.

„Та творця, що послав їх там в низ,
Ти не радивсь в ту пору ;
Аж тепер, як упав ти, його
Кличеш в своєму горю“.

МОЙСЕЙ.

„Ні, на сеж мене пхнуло його
Всемогуче велїне,
В темну душу хоривський огонь
Надихнув просьвітліне“.

ГОЛОС.

„Гей, а може хоривський огонь
Не горів на Хориві,
Лиш у серці завзятім твоїм,
У шаленім пориві ?

„Може голос, що вивів тебе
На похід той нещасний,
Був не з жадних горючих купин,
А твій внутрішній власний ?

„Адже пристрасть засліплює зір,
А бажанє, сеж чари,
Плодить оку і сьвіт і богів,
Як пустиннії мари.

„Те бажанє, що наче шакаль
У душі твоїй вило —
Лиш воно тебе їх ватажком
І пророком зробило“.

МОЙСЕЙ.

„Ах, від слів тих я чую себе
Стораз більш в самотині!
Хто ти, вороже?“

ГОЛОС.

„Я Азазель,
Темний демон пустинії“.

XIV.

Було темно. Лиш зорі яркі
Миготіли з простору.
Простував при їх блиску Мойсей
Усе в гору та в гору.

Без стежок. Серед пільми вели
Його дивнії звуки :
То квиліне гієни в яру,
То знов шелест гадюки.

Він ішов, не ставав, мов герой
До остатнього бою,
Та у серці важка боротьба
Ішла з самим собою.

„Те бажане — кричало там щось, —
Виплід сорому й болю,
Се був кущ огняний, що велів
Вирвать люд мій на волю?...

„Те бажанє, се був той огонь
І була тота сила,
Що для мене Єгови наказ
І Єгову створила?

„Те бажанє — братам помогти
І їх сльози обтерти,
Се той гріх, що за нього я варт
І прогнання і смерти?

„Нї, не те! Бережись і не крив
Сам душею своєю!
Се бажанє сьвяте! Та чи гріх
Не підповз там змиєю?

„Чи не був же ти їх ватажком,
Паном душ їх і тіла?
І чи власть та бажаня сьвяті
В твоїм серці не зїла?

„Чи новим Фараоном для них
І ще тяжшим не був ти,
Бо в їх душу контролем своїм,
В їх сумліне сягнув ти?...

„Небезпечно ставати в супір
Діл природних бігови!
Легко власний свій забаг подать
За веліне Єгови.

„Що, як ти сорок літ отсих був
Шалом божеським хорий,
Замість божого їм накидав
Власний плян тіснозорий?

„Адже-ж може в Єгипті вони
Множачись серед муки
Могли вирости в силу й забрать
Увесь край в свої руки?

„Відірвавши від ґрунту їх там
І завівши в пустиню
Чи подумав ти: може отсим
Злочин лютий я чиню?

„Що значить безґрунтовій юрбі
Обіцяти свободу?
Чи не теж, що з землі вирвать дуб
І пустити на воду?

„Чи не правду говорить Датан:
Старі гнізда лишили,
А новії здобути нема
Ні охоти ні сили?

„О Єгово, озви ся, скажи:
Я чинив твою волю,
Чи був іграшка власних скорбот
І засліпленя й болю?

„О Єгово, озви ся! Чи й ти
Здобуваєш дар мови
Лиш у пристрасти нашій, у снах,
У розбурханій крові?“

Та Єгова мовчав, лише чуть
Лиховістнії звуки:
То квиліне гієни в яру,
То знов шелест гадюки.

XV.

Підіймало ся сонце над степ,
Мов багровеє коло,
І промінем мов стрілами тьму
Прошибало й кололо.

У проміню тім Небо-гора,
Мов цариця в пурпурі
Над всі гори найвисше здійма
Свої ребра понурі.

На найвисшому шпилі гори,
Висше зломів і кантів
Хтось недвижно стоїть, мов один
З предковічних гігантів.

Там високо над чвари землі,
Над всі шуми і згуки
Він стоїть і до неба простяг
Розпростертії руки.

У сходовому сяйві небес,
В пурпуровім проміню
Кольосальний його сілюет
Видно геть у пустиню.

І летять із гебрійських шатрів
Затурбовані зори
Мов гонці до гіганта того
На осяяні гори.

„Се Мойсей!“ — одні одним уста
Промовляють несміло,
Та не вимовлять того, що там
У серцях защеміло.

Се Мойсей на молитві стоїть
Розмовляючи з Богом,
І молитва та небо бode,
Мов полонінним рогом.

Хоч заціплені міцно уста,
І не чуть його мови,
Але серце його розмовля
І кричить до Єгови.

Підіймаєть ся сонце, пала'
Вся небесная стеля,
І стоїть на молитві Мойсей
Нерухомий як скеля.

Вже полуденний демон степом
Шле знесиле і змору,
Та Мойсея мов руки чийсь
Підіймають все в гору.

І схиляєть ся сонце у низ
Вже над Фазга вершини,
І ляга величезная тїнь
Від вершин на рівнини.

І паде величезная тїнь
Від Мойсея в останне
Аж у низ на гебрійські шатри,
Мов батьківське прощанне.

А по таборі пострах ішов:
„Боже, щоб у сю хвилю
Не заляв нас пророк, бо клятьба
Мала-б дивную силу!

„Від такої молитви тремтять
Землянії основи,
Тають скелі, як віск, і дріжить
Трон предвічний Єгови.

„І як він ~~зак~~лине нас тепер,
І як сонечко сяде,
То весь люд і весь край сей в ночі
Без полики ~~пропаде~~“.

XVI.

А Мойсей борикав ся, горів,
Добивав ся до ціли,
А як ніч залягла на горі,
Впав на землю зомділий.

Захитала ся скеля під ним
Із усіми шпилями,
І безтямний лежав він, немов
У колисці у мами.

Якась пісня тужлива над ним
Сумовито бренїла,
І рука колихала його
Пуховá, сніжно-біла.

І почули ся тихі слова:
„Бідний, бідний мій сину!
Ось що з тебе зробило жите
За маленьку часину!

„Чи давно-ж я плекала тебе
І водила за руку?
Чи на теж я дала тебе в сьвіт,
Щоб терпів таку муку?

„Скільки зморщків на твоїм чолі!
І звялене все тіло!
І волосе, що гладила я,
Наче сніг побіліло!

„А колись ти від мене притьмом
Рвавсь на бої та герці!
Бач, до чого дійшов! А скажи,
Кілько ран в твоїм серці!

„Бідна, бідна дитино моя!
Потерпів еси много!
Ще й сьогодні... на сонці весь день!
І по що було того?

„На молитві! В народа свого
І минуле й будуще
Ти молитвою вникнути рад, —
Ох, дитя нетямуще!

„Ось я камінь із кручі зіпхну,
І піде він валить ся
Від скали до скали, з яру в яр,
І скакати і бить ся.

„Тут ударить ся він о зубець,
Розібеть ся на части,
Там з собою ще камінь порве,
Щоб з ним низше упасти.

„Тут покине шматок, там другий,
І летить і гуркоче, —
І чи зна хто, де кожний шматок
Заспокоїть ся хоче?

„Я тверджу: і Єгова не зна!
І молись хоч і клінно,
А де мусить упасти шматок,
Там впаде неодмінно.

„В нім самім його керма і власть,
В нім самім ота сила,
Що назначає місце йому,
Що його сотворила.

„І хоч як твій Єгова міцний,
Він ту силу не змінить,
І одного сьогó камінця
У лету він не спинить.

„Ось пилок: ледво зір твій його
Добачає тремтіне,
А Єгова не може його
Повернуть в неістніне.

„І не може звеліти йому
Йти по шляху не тому,
Як яким його гонить по вік
Ота сила, що в ньому.

„Сеж пилок! Щож казати про народ,
Многодушну істоту,
Де в рух мас вносить кожда душа
Частку свого льоту!

„Про Оріона пісню ти чув,
Про гіганта сліпого,
Що щоб зір відзискать, мандрував
Аж до сонця самого?

„А на плечех поводиря ніс,
Сьміхованця хлопчину,
Що показував шлях йому — все
Инший в кожду годину.

„Ти до сонця веди мене, хло!“
Той вів рано до сходу,
А на південь в полудне, під ніч
До західного броду.

„А Оріон іде все та йде
Повний віри в те сонце,
Повний спраги за сьвітлом, що ось
Йому блисне вже конче.

„Через гори і море свій хід
Велетенський простує,
А не зна, що на плечех його
Хлопчик з нього жартує.

„Сей Оріон, то людськість уся,
Повна віри і сили,
Що в страшному зусилі спішить
До незримої ціли.

„Неосяжнеє любить вона,
Вірить в невідоме;
Фантастичнеє щоб осягнуть,
Топче рідне й знайоме.

„Строїть пляни не в міру до сил,
Ціль не в міру до актів,
І жартує з тих плянів її
Хлопчик — льогіка фактів.

„І як той дивовижний сліпець,
Що чужим очам вірить,
Все доходить не там, куди йшла,
В те трафля, в що не мірить.

„А ти молиш ся! Бідне дитя!
Де твій розум, де сила!
Ти-ж хапаєш ся піну благать,
Щоб ріку зупинила!“

XVII.

Щось було з початку в тих словах,
Наче чистої води;
Вівав сьвіжістю, добрістю з них
Якийсь дух охолоди.

Та помалу душе ще щось тягло,
Наче самум пустині,
І робило ся лячно, немов
В ніч без сьвітла дитині.

І жахнув ся Мойсей і з землі
Підволік ся на силу,
І сказав: „По що мучиш мене,
Поки ляжу в могилу?

„Ти не мати моя! З твоїх слів
Не любов помічаю.
Ти не мати! О, ти Азазель,
Темний демон одчаю. „

„Відступись! Заклинаю тебе
Тим імям штирочертним!
Я не вірю тобі! Ти брехун,
Хоч ти будь і безсмертним“.

І почули ся тихі слова:
„Нерозумна дитина!
Ти клинеш мене Ним, а я-ж сам
Його сили частина.

„Що мені твоя вбога клятьба!
Ти-б умер із одчаю,
Як би сотую частку лишень
Знав тогб, що я знаю.

„Ти клинеш, як твою сліпоту
Ткнув промінчик пожежі,
В якій я живу й Він — понад всі
Часу й прбстору межі.

„Ось розсуну ще крихту тобі
Тіснозорости таму:
Глянь на край той, що Він обіцяв
Праотцю Аврааму!“

І заблис увесь захід огнем,
І уся Палестина
Стала видна Мойсею з гори,
Мов широка картина.

А незримий товариш його
Знай по тихо говорі:
„Бачиш зеркало чорне в низу?
Се є Мертвее море.

„А по той бік високі шпилі
До небесної стелі
Простягають ся круто рядом, —
Се є Кармелю скелі.

„Глянь на північ, де гори Сіон —
Євусеї кочують,
А як крикнути добре з гори,
Амореї почують.

„Отся срібная стрічка — Йордан
В Мертве море впадає;
Близько устя його Єрихон
Бродового жадає.

„Одинока долина над ним,
Та тіснять ся до неї
Амоніти по сей бік ріки,
По той бік Хананеї.

„А на заході гори, верхи,
Полонини широкі,
А на північ мале озерце
І знов гори високі.

„Ось тобі й Палестина уся,
Край овець і ячменю,
Від Кадеса до Кармеля всю
Мов затулиш у жменю.

„Ні шляхів тут широких нема,
Ні до моря проходу!
Деж тут жить, розвивать ся, рости
І множить ся народу?“

Та відмовив понуро Мойсей:

„Хто дав з каменя воду,
Той сей край перемінить на рай
Для свого народу!“

XVIII.

Знов почув ся притишений сьміх.

„Віра гори ворушить!

Та поглянь сей новий ряд картин:

Те, що стати ся мусить!

„Бач, як сунеть ся племя твоє,

Як Йордан переходить,

Єрихон добуває і скрізь

У річках крови бродить.

„Ось століттями йде боротьба

За той шмат Палестини:

Амореї, Гебреї, Хетта́,

Амалик, Филістини.

„Ось гебрейськеє царство! Що сліз

Коштуватиме й крови!

А заважить у судьбах землі,

Як та муха волови.

„І не вспіє воно розцвисти,
Й розлетить ся на части,
Щоб у пашу могутніх сусід
Часть за частю упасти.

„Ось поглянь, які хмари летять
Від Дамаска й Галаду!
Се йде Ассур, Гебреям несе
І руїну й загладу.

„Ось поглянь, червоніють поля,
Труп на трупі усюди:
Се підняв ся страшний Вавилон
На загладу Іюди.

„Храм Єгови в огні... А сей тлум...
Мов комахи по полю
Йдуть по тисячу сковані враз
Недобітки в неволю.

„Чуєш плач? На руїнах рида
Одинокий розумний,
Що корити ся радив врагам,
Щоб не впасти до трумни.

„Якже пустка смердить! Але ось
Мов по п'їтьмі свитає...
З тих, що тлумом пішли, подивись,
Якже мало вертає!

„Щось дрібненьке ворухить ся там
Коло мурів Салима:
Новий люд, новий Бог, новий храм,
Нова сила незрима.

„І росте воно, беть ся в бідї,
І чіпляєть ся ґрунту,
Мов будяк той низький і цїпкий,
Все готовий до бунту.

„Понад голови люду тоґо
Йдуть всесьвітнії бурі,
Панства, царства встають і падуть
Мов фантоми понурі.

„Він же в своїм куточку хова
Непохитне завзяте,
І ненависть лиш має для всіх
І незмінне прокляте.

„Та ненависть, найтяжша з усіх,
„Задля иншого Бога“
Бач, як кублить ся біля тогб
Храмового порога!

„Вона плодить ненависть. Ось глянь,
За тиранським велїнем
Ідуть сили, щоб племя твоє
Ще раз вирвать з корїнем.

„Чуєш стук? Се зелїзна стопа
Тих страшних легїонів,
Що толочить юдейські поля,
Робить пустку з загонів.

„Чуєш плюск? Се ворожі мечі
Кров юдейськую точуть.
Чуєш крик? Се юдейських дївчат
Дикі конї волочуть.

„Онде мати голодная їсть
Тїло свого плоду!
Онде тисячі мруть на хрестах —
Цвїт твого народу.

„Ще раз храм Єгови горить,
І сей раз у останнє:
Бо що тая рука розвалить,
Те вже більше не встане.

„Ще раз недобитки пливуть
У неволю як ріки, —
Та немає вже їм вітччини,
І не вернуть на віки.

„І загасне Ізрайля звізда,
Щоб вже більше не сьяти;
Лиш ненависть, що в храмі зросла,
Піде сьвітом гуляти.

„Сумніваєш ся? Віри не ймеш?
О, ймеш віри, я знаю!
Се той рай, що жде племя твое
У обіцяннім краю!

„Ти для нього трудив ся! Скажи,
Було за що трудить ся?
Щоб наблізвив ся він, може ще
Схочеш палко молить ся?“

І поник головою Мойсей.
„Горе моїй недолі!
Чиж до віку не вирвать ся вже
Люду мому з неволі?“

І упав він лицем до землі:
„Одурив нас Єгова!“
І почув ся тут демонський сьміх,
Як луна його слова.

XIX.

Гуркнув грім. Задрижали нараз
Гір найглибші основи;
І один за одним понеслись
Передтечі Єгови.

Підняла ся до стропу небес
Чорна хмара стіною,
Мов Ніч-мати насупила вид
Ненавистю грізною.

І заморгала бистро у тьмі
Огняними очима,
Забурчала як мати, що знай
На лиху доню грима.

Із трівогою слухав Мойсей
Пітьми й блискавок мови, —
Ні, не чути ще серцю його
У них гласу Єгови.

І ревнув понад горами грім,
З жаху їжить ся волос,
Завмира серце в груди... та ні,
Не Єгови се голос.

Поміж скелі завили вітри,
Їх сердитії нути
Кліщать душу, мов стогін, та в них
Ще Єгови не чути.

Ось із градом і дощ злопотїв
І заціпила стужа,
І в безсилю своєму душа
Подаєть ся недужа.

Та ось стихло, лиш води дзюрчать,
Мов хтось хлипає з жалю,
З теплим леготом запах потяг
З теребінт і мігдалю.

І в тім леготі теплім була
Таємничая мова,
І відчув її серцем Мойсей:
Се говорить Єгова.

„Одурив вас Єгова? А ти-ж
Був зо мною на згоді?
І контракт підписав і запив
Могорич при народі?

„Бачив пляни мої і читав
В моїй книзі судьбовій?
Бачив кінці і знаєш, що я
Не устояв ся в слові?

„Маловіре, ще ти не почавсь
В материнській утробі,
А я кождий твій віддих злічив,
Кождий волос на тобі.

„Ще не йшов Авраам з землі Ур
На гарранські рівнини,
А я знав всіх потомків його
До остатньої днини.

„Вбогий край ваш, вузкий і тісний
І богацтвом не блиска?
А забув, що тісна і вузка
І найбільших колиска!

„Прийде час, з неї виведу вас
На підбої і труди,
Так як мати дитину в свій час
Відлучає від груди.

„Тут на полі скупім і худім,
Наче терен на ріни
Виростаєте ціпки і тверді
До великої зміни.

„О, я знаю ту вашу ціпку,
Ненаситною вдачу!
Ви-б на житній землі розповзлись
На подобу бодячу.

„Ви-б і тілом і духом своїм
Присмоктались до скиби,
І зловив би вас Маммон у сак,
Як товстючі риби.

„Таж в Єгипті вигнулись в ярмі,
Наїдавши ся ласо...
Відригать ся вам буде по вік
Те єгипетське мясо.

„І зірвавши ся з сеї землі
Та розбивши всі карби,
Ви розвітесьь сьвіт здобувать,
Його соки і скарби.

„Та зарік я положу твердий
На всі ваші здобутки,
Мов гадюку на скарбі, дам вам
З них турботи і смутки.

„Хто здобуде всі скарби землі
І над все їх полюбить,
Той і сам стане їхнім рабом,
Скарби духа загубить.

„Своїх скарбів невольник і пан,
За ціну сліз і крові,
Щоб збільшати їх, мусить він сам
Руйнувать їх основи.

„І як пявка, що кров чужу ссе, —
Йому лік, сама гине,
Так і вас золотий океан
На мілизні покине.

„В золотім океані вас все
Буде спрага томити,
І не зможе вас хліб золотий
Ані раз накормити.

„І будете ви свідки мені
З краю світа до краю,
Що лиш духа кормильців з усіх
Я собі вибираю.

„Хто вас хлібом накормить, той враз
З хлібом піде до гною,
Та хто духа накормить у вас,
Той зіллеть ся зо мною.

„Ось де ваш обітований край,
Безграничний, блистячий,
І до нього ти людям моїм
Був проводир незрячий.

„Ось де вам вітчизна осяйна,
З всіх найкраща частина!
Лиш дрібненький задаток її
Вам отся Палестина.

„Се лиш спомин вам буде, лиш сон,
Невгасаюча туга,
Щоб шукавши її став мій люд
Паном земного круга.

„А що ти усумнивсь на момент
Що до волі моєї,
То побачивши сю вітчину,
Сам не вступиш до неї.

„Тут і кости зотліють твої
На взірець і для страху
Всім, що рвуть ся весь вік до мети
І вмирають на шляху!“

XX.

Ходить туга по голій горі
Мов туман по пустині,
Сіє думи й бажаня свої
По широкій країні.

Сипле квіти й листки, що давно
Вже зівяли й пожовкли,
Підіймає в душі голоси,
Що давно вже замовкли.

Що ще вчора байдужне було,
Нині любе й шановне;
Що ще вчора топтав, оплював,
Нині сьвятости повне.

У гебрейському таборі ніч
Проминула в трівозі;
Скоро сьвіт, всі глядять: він ще там
На скалистій віднозі?

Ні, нема! І було те „нема“
Мов жах смерти холодний;
Чули всі: щезло те, без чого
Жить ніхто з них не годний.

Те незримо, несхопне, що все
Поміж ними горіло,
Що давало їм змисл житєвий,
Просьвітляло і гріло.

І безмежна скорбота лягла
На затвердле сумліне,
І весь табор мов чаром попав
В отупіне й зомліне.

Одні одним у лица бліді
Поглядали без впину,
Мов убійці, що вбили у сні
Найдорожшу людину.

Чути тупіт. Чи вихор в степу?
Чи збуваєсь пророцтво?
Се Єгошуа, князь конюхів,
І за ним парубоцтво.

Гонять стада, кудись то спішать...
Чи де напад ворожий?
Всіх їх гонить безіменний страх,
Невідомий перст божий,

Голод духа і жах самоти
І безодні старої...

А Єгошуа зично кричить:
„До походу! До зброї!“

І зірвав ся той крик мов орел
Над німою юрбою,
Покотив ся луною до гір:
„До походу! До бою!“

Ще момент — і прокинуть ся всі
З остовпіня тупого,
І не знатиме жаден, що в мить
Приступило до нього.

Ще момент — і Єгошуа крик
Гирл сто тисяч повторить;
Із номадів лінивих ся мить
Люд героїв сотворить.

Задуднять — і пустині пісок
На болото замісять,
Авірона камінем побють
І Датана повісять.

Через гори полинуть як птах,
Йордан в бризьки розкроплять,
Єрихонськії мури мов лід
Звуком трубним розтоплять.

І підуть вони в безвість віків
Повні туги і жаху
Простувать в ході духови шлях
І вмирати на шляху.

Львів, січень до липня 1905.

В КНИГАРНІ НАУК. ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА

у Львові ул. Театральна 1.

можиа набути ось які віршовані твори І. Франка :

З вершин і низин, збірка поезій, опр.	4— К.
Зівяле листє, опр.	2— „
Мій ізмарagd, опр.	2— „
Із днів журби, опр.	2— „
Лис Микита, 3 вид. опр.	1'30 „
Дон Кіхот, 2 вид. опр.	1'10 „
Абу Касимові капці, 2 вид. опр.	1'10 „
Поєми, опр.	1'60 „
Коваль Бассім, опр.	1'60 „
Мойсей, поєма, брош.	1'60 „

THE BORROWER WILL BE CHARGED AN OVERDUE FEE IF THIS BOOK IS NOT RETURNED TO THE LIBRARY ON OR BEFORE THE LAST DATE STAMPED BELOW. NON-RECEIPT OF OVERDUE NOTICES DOES NOT EXEMPT THE BORROWER FROM OVERDUE FEES.

Harvard College Widener Library
Cambridge, MA 02138 (617) 495-2413

